

SĂNĂTATEA TĂCUTĂ A GÂNDULUI

The quiet silence of the thought

Conf. Dr. G.G. Constandache

Catedra de Filosofie, Universitatea Politehnică, București

Abstracțiile reușite sunt acelea care prezintă, cel puțin latent, valoarea metaforică. Astfel, considerarea lui Vasile Pârvan ca teoretician al istoriei având o viziune centrată pe conceptul de „ritm istoric” înseamnă mai mult decât inspirația hegeliană, respectiv îndatorarea față de stoicism, platonism și bergsonism. Titluri binecunoscute, precum „Memoriale”, respectiv „Idei și forme istorice”, anunță meditația sa gravă asupra tragismului condiției umane. Ori de câte ori mă gândesc la Pârvan îmi răsar în minte siluetele eroilor lui El Greco: oameni-flăcări, personaje care vibrează până la incandescență, menținând parcă focul sacru al umanității în credința creștină.

Fără să fie taciturn, închis în sine sau posac, el vorbește puțin și prețuiește mult subînțelesurile. Exprimarea sa este întotdeauna discretă, parcă pentru a tăinuși comori prețioase ale gândului. Liniștea și calmul său ascund tot atât cât exprimă, omisiunile fiind intenționate, riposte subtile la zgomotele cotidianului.

Să ne amintim de punctul 7 din *Tractatus Logico-Philosophicus* de L. Wittgenstein (tr. Al. Surdu) Humanitas 1991. „Despre ceea ce nu se poate vorbi, să se tacă” ... Anumite lucruri nu se pot spune în limbaj logico-matematic. Pârvan atrage atenția că și limbajul natural poate trăda ...

„Tăcerea elenică”, care „nu vrea să dea sufletul, ci numai trupul” s-a întrupat divin într-un „zâmbet de gând” (p. 275), visând la acea „înfățișare văzută a celor nevăzute”. Atunci, pare să încheie Pârvan, „fiecare viață omenească e o mare iubire în zadar” (p. 277). Ne amintim de existențialiști, pentru care omul e proiect, el poate rămâne simplu proiect.

Pentru un „cuget liber” scrie Pârvan, „tăcerea e destinul pe care îl purtăm în noi înșine” (p. 278). Lupta cu „zădărnicia oricărei împărțări în forme văzute a tainei interioare” ne cere să găsim formele cele nouă ale gândurilor noastre tainice” (p. 279).

Palatul falnic exprimă bucuria vieții: „roșul strigă, portocaliul jubilează, galbenul se miră, verdele mângâie, albastrul visează, violetul moare ...” (p. 280).

S-a observat că în *Memoriale* apare ideea „istoriei ca tăcere”, ca împietrire și incomunicare. La Pârvan, totuși, Tăcerea e considerată ca fiind centrul lumii, e moartea vieții și viața morții. Totodată este Zeul necunoscut, care ne îndeamnă să evităm comoditatea, conformismul, ca și locurile comune, să ne însușim „vederea plastică” și să provocăm „vorba” confesiune, mângâiere, revelare, strigăt tragic, gest cu multe înțelesuri, grațioasă alintare.

Așa cum s-a spus despre Lao Tse și Pârvan cunoaște virtutea tăcerii, și dacă vorbește nu o face niciodată pentru a nu spune nimic, ci pentru a afirma un adevăr universal.

În popor se spune deseori: „Tăcerea e de aur”. Într-un sens mai general, se afirmă că „Dacă tăceai, filosof rămâneai”... Există și o glumă că „mai bine să taci și să pari prost, decât să vorbești și să confirmi”.

Pe de altă parte, se spune: „Ești scump la vorbă”, adică nu prea îți obosești buzele cu exprimarea ... Dar nu este numai cazul celor taciturni sau ursuzi, care preferă izolarea. Există și situații aparte. De exemplu, Lucian Blaga se știe, a vorbit în copilărie mult mai târziu, decât este obișnuit, normal deci. Familia sa a fost îngrijorată, iar poetul a relatat situația cu umor în *Hronicul și cântecul vârstelor*: am vorbit și am scris cu o anumită „rezervă/rețineră față de cuvânt”.

Tăcerea sa, deseori programatică, vine în contrast cu opera sa voluminoasă și variată, inedită în sensul că te surprinde permanent prin noutatea soluțiilor. De altfel, pune permanent probleme noi sau, formulate oricum într-o modalitate originală, cu un limbaj fermecător. Spontaneitatea poetului este binecunoscută și prin ușurința de a improviza texte

oricând. S-a tipărit nu de mult un poem mai lung decât orice poezie din volumele existente, ca reprezentând cerința uncea dintre verișoare să i se dovedească admirația cu totul specială din partea lui. O amintire personală, păstrată de distinsa mea soacră, doamna Pica Veturia Maior, care l-a cunoscut pe Blaga în copilărie, relatează cum la una din întâlnirile familiilor, a fost remarcată vioiciunea și sprinteneala copilei. I s-a oferit pe loc o poezioară pe care o compusese la moment, cu titlul *Neastâmpărata* (admirativ!). Din păcate documentul s-a pierdut în contextele regimului risipitor de valori și tradiții.

Tăcerea lui Blaga, pe care mulți dintre apropiați au probat-o, era în general preludiul unei povestiri sau al unui mic excurs într-un domeniu predilect. Dar se întâmplă să aibă și altfel de tăceri. O altă amintire personală îl are în vedere pe Blaga pe când locuia la Cluj. Într-o zi, dispus spre meditație, se pare, și întâlnind o domnișoară, Maya, ulterior mamă a regreataului chirurg Puiu Pop, a rugat-o să-l lase să o însoțească conducând-o de mână. Ei bine, au mers alături, mână în mână, traversând orașul până acasă, fără a-i adresa alte cuvinte decât cele de bun rămas... Bineînțeles, a mulțumit ceremonios pentru amabila permisiune de a face plimbarea.

Iată în altă versiune profesiunea de credință a lui Blaga privind taina tăcerii:

*„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nu ucid
cu mintea tainele ce le-ntâlesc
în calea mea...
așa îmbogățesc și eu întunecata zare*

*cu largi fiori de sfânt mister,
și tot ce-i ne-nțeles
se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari
sub ochii mei...*

(Poezii, 1966, EPL p. 3)

Cum interpretează Blaga sculptura lui Brâncuși (Măiastra) din perspectiva menținerii tainei, prin tăcere:

*„Dănuind în tenebre ca în povești,
cu fluier părelnic de vânt
cânți celor ce somnul și-l beau
din macii negri de subt pământ ...
Din văzduhul boltitelor tale amiezi
Ghicești în adâncuri toate misterele.
Înalță-te fără sfârșit,
dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi.“*
(Pasărea sfântă, Idem p. 109)

Crezul său privind valoarea tăcerii și cultivarea tainelor este și în *Autoportret* p. 193.

*„Lucian Blaga e mut ca o lebădă.
În patria sa
zăpada făpturii ține loc de cuvânt.
Sufletul lui e în căutare,
în mută, seculară căutare...“*

Dacă urmărim ultimele *Inedite* (contemporanul 19/1970) vom afla poezia *Umbra* cu noi înțelesuri consonante cu cele de mai sus:

*„Umbra, ce-o purtăm pe drum,
că-i din soare, că-i din lună,
ne-nțelegă-i ca o rună,
scrisă-n piatră de lagună.
Să-nsoțească-n lumi ființa
merge-alături neființa...“*

BIBLIOGRAFIE

1. L. Boia „Evoluția istoriografiei române”, 1976, București;
2. L. Blaga „Elanul insulei”, 1977, Dacia, Cluj;
3. Al. Busuioceanu „Pârvan gânditorul”, 1934, Ramuri, Craiova;
4. G.G. Constandache „Povestea aforismelor”, 2004, Soc. Bus. Press, București;
5. G. Călinescu „Istoria literaturii române”, 1941, reeditată;
6. N. Iorga „Oamenii care au fost”, 1967, Epl. EPT vol. II;
7. Valisle Pârvan, „M. Aurelius Verus Caesar”, Minerva București; „Idei și forme istorice” 1920, Cartea Românească, București; „Memoriale” 1932, Cultura Națională, București; „Memoriale” 1973, Dacia, Cluj;
8. Lao-zi „Dao-de Jing” 1999, Ed. Imperator;
9. P. Teodor „Evoluția gândirii istorice românești”, 1970, Dacia, Cluj;
10. L. Wittgestein „Tractatus Logico-Philosophicus” 1991, Humanitas, București;
11. Al. Zub „Vasile Pârvan”, 1974, Junimea, Iași.